

ANIMADVERSIONES

*aliquot & paulo fusior præsentis
materiae explanatio*¹

MISVIRDIST ej all-miðg þat i flvyti er gjört, og med lijtilli meditation, et quidem in longè diversas curas. Þvi er þetta einasta giördt til at vekia en fremri þanka Viro docto et Poëtæ ingenioso [hier er meintur Monsr. Eggert Olafsson]. — Enn þat þykist² eg vita, at sumum mundi eigi virdast þat allmikit Conseqvens, at af Ruglan og Corruption mælsins, flyti corruptio Status Publici; og þvilijk Zelotypia framm-kjæmi — meir af einslags Philopatria, edur amore in patriam, enn af rjettri Yfir-vegan; edur og hitt, at þeir sem á slijku hallda, væru gefnir fyrir fornri frædi; þvi hver einn elskar mest sitt Hand-verk, og helldur framm sijnu Studio; eins og Mál-tækkit hljóðar; at hverr er sinni svyslan samur, Latinè: Navita de ventis de tauris narrat arator. Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Enn vid þvi væri þat Ræd, at vertera allar hinar gömlu Bækur aa hid nya mál; edur þa á Latjnu, sem er Lingva eruditorum universalis hier i Evropa, enn þeim þó, sem þess væri verdar: þvj at Twngu mælinn eru til þess, af Gvudi gefinn, at þhverf mennirnir skilje hver annars þanka, og geti þvi helldur ordit samtaka i sam-eginligum Sýslunum. þat sie Finis ultimus, og fyrir þvj megi ad einu gýllda, hvad talat sje, þa hverr skilur annars mejnjngu. Med mörgu maa þessu hrinda, er Eg vijk so stuttliga aa. 1.) Saa blindi kjærleiki (er sumir maa ske so kalla til sjns eginn Mødurmaals, er *ðlldwngis Naattwrligur*; þvi **hverr elskar sier skyldt**; þó kann ej at neitast, at allt einlægt er af gødu Principio, og full-komnu; enn ðll Corruptio, og fætus corruptionis sje af vondum Rökum.

2.) At wtleggia Bækurnar yrði eckert af: hverjer kunna þad til gagns? og hverr vill kosta slijkt? Og þoo fast kynnu nockrir ör ||³¹ fair, sem væru i þeim færur; þá spilla þeir so Tijd sinni og Efnum, at þeir fæ þad alldreí bætt; enn Lænin einginn ðnnur, enn at geta toort aa medan og þó i Vesólld. Þad og med,

¹ Bætt við síðar til hliðar: Auctore Johanne Olavio Brachij-kolpio.

Á spássíu: Auctore Joh. Olavio Brachij-kolpio, et tota seqvens prosa.

² Á spássíu: objectio.

at þeim veiter ei af at kunna það, sem nockud hafa vid það feingist frá wngdæmi sijnu; hvad munu þá flestir ljitt-lærdir wnglijngar, sem þö hafa allt annat á hendi, og i huga, kunna ei helldur til fulls sitt þessara Tjnda Mødur-mal, eda geta mijkunarlaust sett á adrar Twngur, fá skilid hit elldra malid; og allra sijst Forn-vijsur Exemplaria corrupta, einkum þar nyustu, enn ei hægt ýfir at komast þar betri, sem ö-vijda eru til, nema helldst, það sem er, i Bibliotheca Sæliga Assessoris Aarna Magnussonar. Þeir hafa og einginn Subsidia af Lexicis, edur ödru því líjku til studnjngs. Þat eru og fair Islenskir, sem kunna rjetta Dönsku, Þeim sialfum Dönum veitir ei af því helldur. Margar goodar Phrases eru nw hjá þeim wtdædar, sem finnast i þeim elldri Dönsku Bökum og Brefum; eru þö eingvir Archaismi, og mættu því vel enn brwkast. Já til eru þeir sumir Danir og Nor-menn, þö lærdir sjeu, at eigi flectera ordinn rjett; og það má líjka finna sumstadar i Sjalfs Baron Christian Ludvig Holbergs Bökum; sem til Dæmis *frysede pro frös, nydede pro Nöd* etc. Og margt er þat fleira, sem mier hrindir frá, at fallast á sagda Thesin þess Sæliga manns Jöns Þorkelssonar. — Enn þetta mætti helldur geimast til eins fullkomins Discours, sier i Lagi.

Appendices duæ

quarum prior agit De Statu Reipublicæ
Is-landicæ moderno, summè corrupto, pauca adnotata.

Einhver Islenskr madr, sem hverki er ö-lærdr, nie ö-adgiætinn³ var fyrir nockrum dögum (nú i Majjo 1759.) vid mig i munnlegu Sam-tali, umm ýfir-standandi Islands Statum. hann kom so ordum ad honum, at hann hefdi þrenn-slags inni at hallda; nefniliga: 1.) *Animam Vegetativam*; sem væri innifalin i **Hjegooma Statzi**, framm ýfir þeirra megn ||³² 2.) *Anima sensitiva*, i A-girndinni; og 3.) *Anima Rationis*, sem er at affectera Hwss gangs Herra-dæmi ýfir Al-mwga; jafn vel þö i þessum generalibus Enuntiationibus, fljooti nockur Stýcki af goðu.

Sed Status præsens et instans Rei publicæ Is-landicæ, Danorum magna ex parte Dominio subjectus, habet se instar corporis febricitantis, et capitis crapulenti, et quidem maximè ob insanam illam fingendi, et qvævis commentandi insanam Libidinem (Project-magerj),

³ sä var presturinn Sr Þórdr Jonsson frá Reykiadal.

quod monstrum, ex pruritu ingenii humani proflatum generatum in Gallia primò procreatum, et à Germanis quoque susceptum ad Danos tandem prorepsit, et jam tandem Is-landiam petiit, ibidemque Saniem suam, vel crapulam, evomuit. Simile quoque venenum Novitatis Studiosi Lingvæ Islandicæ affundere jamdudum inceperunt. Imò hæc quid visfingendi et commentandi Libido arguit omnem veram et salutarem Status Rei-publicæ cognitionem consopitam, et fortè jam prorsus deperditam esse; adeò ut vetus illud dictum: Qvem vult perdere Jupiter, eum prius de-mentat, etiam hoc loco aliquid veri habere videatur.

Menn hafa mist hid gamla grundvallada Bw skaparvit, og ad miklu leiti umm Al-mennjngs Velstand. eckert er consulerat til fulls in medium, enn flest sett til Danskra i Kopenhagen, af hverjum ej er heimtandi at hafa fullt Skyn æ Islands asigkomulagi, sem so mjög er olijkt þeirra Lands haattum. Nw hafa einninn Is-lenskir fyrir meir enn 60. arum nidurlagt, at giðra alþjngis Samþýktir, og sierdeilis Dooma öllum Almwga vidkomandi Eins og var Vopnaðómr Magnusar Arasonar Sýslu manns, á Vest fiðrdum, gjörður sökum Spanskra, og annara Sjöreifara. Bjaskeria Dómur umm Kaup-manna Skulldir. margar Samþýctir umm Læsa menn, og því-lijkt fleira, sem nu er þó einskis metid. Enn allt er nu sett til Kongs og Danskra, ||³³ sem ej er von at þecki svo frá-lijkkann Statum Oeconomicum; og þó eru þeir latnir rada, enn qvartad umm sjdan af almenningi. Enn Danskir menn (sem nockrir kalla at vera hina æ-gjörnustu þjóð) hafa alltíð sitt Egit Gagn fyrir ægum, hvad sem öðrum lijdr Nög Project hafa bædi þeir Dönsku, og Islensku haft fyrir sjer umm Stundir. sem eru. 1.) Gijsla magnussonar Syslumanns, er það fyrsta sem eg af-veit; þat er stutt, og stylvat mest uppá Chymiska hluti. 2.) þa er Pals Lögmanns Widalins Skrif, *Deo, Regi, et Patriæ*, og 3, enn þó fyrri þat Lærda Skrif Magister Arngrips Widalins á Dönsku; þa eru i vorri Tíjd, mörg kominn fyrir Dag, sem eru Lögmanns Hans Beckers, er var med Saluga Ass. Arna, þa hann var ä Islande at starfa i því so kallada Commissions Verki, ásamt Paali Lögmanni Widalin. og mörg Skrif Land-fogetans Skwla, eptir hendinní wtgefinn, so sem mönnum er kunnigt. Enn hvad er nw wr öllu þessu ordit; nema hvad hinir Dönsku Bændurnir voru sendir til Is-lands; Klæda Fabriqven innrjettud fyrir sunnan, Baron Hastfærs Reisa og Syslan umm Sæda tjngunina, er al-kunnig, og, nu sijdast, Typtunar hwss innrjettingin á Bessastódum, og hvad þess haattar fleira vera kann.

Porro: Koma mætti einhverjum til hugar, at gjöra Comædiu umm yfir-

standandi Statum Islandiæ.⁴ og einkum umm Iis-lendskra Yfir-vallds manna breitoliga Administration. I þeirri ætti ei síðst, at höndla umm þat, hversu sumir þeirra, sneida sig, sem mest þeir megna, hia öllum þeim Málum, sem ei liggir þeirra Interesse og abata von vid; Edur, i öðru Lagi, at þad sieu Criminal-Sakir, sem ordnar sieu svo Hjerads fleygar, at þeim sje skömm þeim nidur at drepa, edur at skipta sjer eingu af; Enn stundum gjöra þeir sumt af eintöma Lataglaumi, alleinasta pro forma, til at svyna Stjórn semi sjna og Vigilantiam, Röksemi, autoritatem edur Gravitatem, þoo hwn verdi stundum ||³⁴ nockut (kann-ske) hlæilig: Og þar hjá slijkar Brellur gjördar til at incubera plebi metum, og Höfdjngia hrædsu lijka at setja þeim Glaucoma á þeirra Skilnjngs a/gu.

Fundist hafa einnig þeir sem heimugliga hafa conniverat, edur og colluderat med Kaup-mönnum Dönskum, ef Mwtu korn hefr milli komit. Og fleiri eru slijk þeirra Løn-brögd, sem eigi verda i stuttu máli upp-teiknud; ma ske og helldur sje þarfara at vita, enn at skrif-setja.

Jeg hefi hugsat, at slijka Comoediu, edur rjettara at kalla, Satyram, mætti fyrir Sjonir fram-setja undir nockurri Dwra Prosopopoeia. Actus mættu ymisliga varierast, qvod ad metrum; Enn allt vera þó med þeim Greinum, er nervosæ væru, og emphaticæ, edr sententiosæ; en þó stuttar, svo hægt væri at muna. Varast ýrði þó, at vituperia væru svo generalia, at allir, sine exceptione, jafn-vel frömir og Gvud-hræddir, væru þar med cauterizeradir. Tæki einhver sier slijkt fyrir Hendur, og full-komnadi þad, og einkum ef prentad væri, svyndist ej óó-makligt, at senda af því nockur fæ-ein Exemplaria ymsum a Is-landi. Nærri ma geta, at slijkt mundi falla sumum þeirra all-illa, er eiga hlut ad þeirri Sök; því þá yrdu þeirra arcana, og mýsteria neqvítieí því berari; Og undir eins, at þþr| contemnerud ýrði ó-laga auctoritas, og Al-mwgi hefði i flimti þeirra greyliga Dominium; þeinkjandi: Eru slijkir observatores til, nw a Tijdum, edur slijkar Amir a nesi; þa ætlar Vor auctoritas at ganga til grunna, i Hug-skotum manna, og Höfdjngia hrædsan at verda ryvr. Er því, þa svo er komit, eitt af Tvennu at gjöra; annat-hvert at betra Ræd sitt; ||³⁵ med því at láta alla Fje-fijkni fara og Undir-hyggju; enn geima sijdan göða Samvitsku i röligu Hugskoti. Edur og hitt, at þganc| for-sma öll slijk heil-rædi; enn ganga framm i Of-stæki og Forherdjng Samvitskunnar, i Jötun-mood. Enn Gaata mjn er, at flestir mundu fara framm i þeirri hrænsi, sem nw

⁴ *Á spássú stendur*: NB. seu præsentem Seculi hujus Statum corruptissimum. *Og neðanmáls*: þad var ad mier komit einu sinne, at gjöra umm allt slijkt Comoediu, og láta vera undir Dýra personu og nöfnum, eins [og i Dimna er.]

er hia mörgum inn-komin i Ølld (edur œ-ðlld) þessari; lædast og simulera; enn færri ganga í Ber-högg við admonitores síjna, með hard-hnöckudu For akti allra Heil-ræða.

Hjer ad a/ki er þat sjalf-sagt, at ef nockud slijkt wt-geingi, mundu sumir þeirra inn-virdiliga grafast og grennslast eptir hver auctor væri; enn hverr vill akta þeirra einskis-verdan Reigjng og Reidi-yrdi, er hjadna aptur af sialfum sier, sem önnur Vind-boola.

Sijst þyrftu þeir at setja slijkt a sig, sem eckert hafa til þeirra at sækja, og eingvu við þa at skipta; þeir og einna helldst, sem lifa hjer utan lands, þeim frá-skildir i allann mata, og ætla sier til Islands alldrei aptur at vitja. Sat Sapienti.

Appendix posterior
De Causis Corruptelæ Lingvæ Is-
landicæ.
Edur

Enn fleiri At-hugar, sem lwta ad orsökum þess hattar Malsins og Ordanna umm-breitjngar edur og mál-tjgskunnar;⁵ af hverium sumar eru generales, enn sumar speciales, og sier í lagi Islandi — vidkomandi.

Asetnjngur minn er eigi at höndla i þessum Stad, umm ||³⁶ Causas physicas edur interiores mutationis Lingvarum generalis, sem framm-koma af nockurs konar motu tacente cosmico, er synnist at hafa nockurn mutationis influxum i organa corporis humani; æ eigi helldur þa/ hendtug ord er lærdur menn setia i skrif síjn, so sem Grisk i Latinu, þa/ er betur virdast við at koma. helldur þær er menn valla Sjalfir með vjjsvitandi affecti og hermi-kraku skap eptir nærlendra Dialectorum Malfæri, sem avallt er hættara við at helldur inn-smegi sier; enn þær sem af alls ölijikum Twngum kynni at koma, og öllum eru a/d-þeckjanligar; Og sjer ilagi vil Eg nw minnast á þad Islenskunnar Trubl og ram-skiælda Böguskap, sem af Dönskunni stendr. Þat lætr sig segia, at litlu vardi, þæ Slefudadar í krijngum Bessastadi, sem eru ordnir eins og adrir inveterati Inventarii Prælar hinna Dönsku, bjagi Mælit eptir þeim; því þad finni allir strax og merki. og taki færstir i Landinu þad eptir þeim, helldur kijmi ad þeim þar fyrir.

Hier til svarast: Þat er ad sönnu satt; enn betur færi, þad væri eckert; Þvj margir af œ-adgjætni og van-þeckjngu, edur og af eintömis affecti og Nvywnga breitni, tekur þad þó eptir sem önnur Hermi-Kraka, og sijdan hinir

⁵ vel: mál-lydskunnar,

er betur ættu at vita; helldst þá til-kemur opinion umm þeirra Lærðom, og hjeçooma Lotnjng fyrir þeirra veralldliga Embættis autoritate; sem allt inn-rætir þetta ill-gresi, eptir hendinni, þángad til þat verdr vall-gróit í al-þyðunni.

2.) Ecki sakar þat nockra Twngu, þótt ný nōfn á nýum vōrum komi inn i hana med Commerciis; eins og nockur Platt-þyðsk, æ Klæðum edur Fōtum hjá oss; sem til Dæmis: káprwn⁶, item eru ad-kominn hwva þogþ hattr, og hetta, Carpus og kaseit. Trefill og hals klwtr, mussa og Buxur, Peisa og þSocker.} hempa, kjöll og vesti, Buxur, Sockar og hosur. Edur æ Ymislegum ad-fluttum Vōrum, sem Vijn og Sykur, Tōbak, ||³⁷ Pipar, Eingifer, og annat þvj umm lijkt. Edur

3.) ef Ordin eru af annari alls ó-lijkri, edur mjög adskildri Twngu; sem mörg þá sem af Latinu eru innkominn,⁷ sem: *Titill*, af Titulus; *Dekur*, af Decus; *Flux* af Fluxus; *perfect* af perfectè, *at santa* (pro maledicere) af sanctus; og enn þá ó-lijkari, sömu leidis hendt þogþ gripinn, og klipinn af latinskum ordum; sem *antwr*, af þeirra hinna gömlu Papisku Presta tōnandi, in finali verborum desinentia, Ex. gr. *amabantur*, *legebantur*, et similib(us), enn *Rjemus*, af þeirra Oremus. at kyria (alta voce cantare) af *kyri[e.]* *Commenta* er brúkanligt ord æ Vest-fjōrdum fyrir lijtid *herbergi*, edur *Af-hws*, mun vera af at commentera; so sem madr sie þar af-sjōdis, edr in Secessu, til at meditera, edur *commentera* nockud Lakari ord⁸ eru sem sumer medal al-þydu brwka; *Camels* pro Camers, og *manjel* pro maniere. Enn hreinar ordLeysur synast at vera: *brjari* m. (: Sá er setur á sig nockurn mikelmennsku láta glæm, med gorte og hreyste legum limaburde. *at hafa allt æ Rwi og Stwi*, pro *omnia conturbare*, kann vera komed úr Dōnsku.; og at *liggia undir sama peri*; compar esse vel eadem conditione, vel fato frui, mun vera af Latino *par*.

Sigljng Engelskra⁹ hefur giōrt þat, at æ Vestfjōrdum finnast helldst nockur Engelsk ord, helldur enn annar stadar; enn þō eru nú þessi yfir allt Land kominn: *happ*. n. (*casus fortuitus, sed faustus*), et inde *heppinn*, *heppni*, og *mier heppnast*, mihi contingit; *kockaall*, af cucullus. *púls madr*, laborator ||³⁸ og at *pwla*, laborare. *Púla*. f. per U tenue (*labor sedulus, et molestus*, mun og vera: ejusd. originis.

Frá Þyðskum;¹⁰ eru og nockur komenn, sem *kattligr* af *kützlich* (mirus).

⁶ kaprun i Jonsbök; à Belgico Caproen, Germ. kaperaun, Gall. chaperoen, à Lat. caprona.

⁷ Á spássú stendur: Ord af Latinu kominn

⁸ Á spássú stendur: Ord-leysur.

⁹ Á spássú stendur: Ord, med Engelsku[m] innkomi[nn.]

¹⁰ Á spássú stendur: Frá þyðskum. og ódrum.

kot (casa) *domuncula tuguriolum*; ab Angl. cotage, a little house, Hisp. *choca*, pol. Kuc'za, mun allt vera af Lat. *casa*. Germ. Küte. et Dan. en Hytte. unde Kayhytte in navib(us). Kot, vestis genus fæminarum, Gausape; forte ab Angl. Coate, *tunica, seu vestis interior*; seu thorax cum supparo; Gausape: Germanis eine Kotze. Qvo etiam forte spectat Danorum et Norveg. en *kofte*; sed Danorum en kÿse capitii muliebris laxparis species, externe superinduta, vel contractum à *Cabys*, qvod à Lat. *Capitium* devenit. Kotwn n. Hisp. *Gusano*, fortè primò à *Gossypium*. Kotra. f. alea, aleatorium, tabula lusoria, Phinium — *alveus et alveolus aleatorius* †et Macrobio† et *abacus* Macrobio, Ung. Koczka og fleire soddan, sem eg vil ei giðra mjer alvðru af at uppteikna i þessum stad.

Wr Frónsku,¹¹ mediantib(us) Booka interpretib(us) eru komenn: *Fustan* (einslags silke tegund;) *prisund*. f. gen. à prison (carcer.). Gagn (victoria) af *gain*, er stundum kemur fyrir i sögum; ut: *Sverdit hafdi gagn*. Lijka sum ord, er tilheyra rebus bellicis, edur militaribus, sem *manga* à mangonella. buklari (m. *Scutum*) *ligneum* propriè, *ferró præmunitum, parma*, ab Anglico a buckler. id verò à Gall. bouclier, vel Belg. beuckelaer. Polonicè Puklierz. Gladjel; n. Kemur fyrst af Latino *gladiolus*. Dansker hafa fyrrumm nefndt þat *et glavind*. harneskia. f. *armatura*, synest vera af Angl. *harnesse*. Sic Ephippia vocant *horse harneis*. Danis en *Harnesk* ut Eph. vi. cataphracta. og fleiri þvj-ljk. ord, sem ej er a þessum Stad mjer al-vara upp at telja.¹²

Minnst er at furða,¹³ þó mörg ord sjeu inn-kominn frá ||³⁹ Næbwa þjóðunum, med Christindomsins inn-plantan, einkum Engelskum, er af nælægum Nordur-löndum töku fyrst vid Christni.¹⁴ sem *Kyrkia*, fyrst komit af Græco ΚΥΡΙΘ edr ΚΥΡΙΑΚΗ. *Prestr* af Presbyter. Alltari, m. ab *alta ara*. at *predika*, af prædico. *Klerkr* af clericus, og þat af Κληροσ. *Psalmr*, af Psalmus. *Klukka* af vocula medii ævi *clocca*. *Kerti* af Germ. kertz. item *Skriftir*, vel Islandicium Skriptir, er fyrst kemur af *Scribo*, vid. Lexicon. So eru og med Lærdoomnum innkominn: Book. f. *liber*, fyrst af Germ. eine buche, *fagus*, og er því samhljóða Danskra *en Bog.*, og *letr* (*Scriptura*) er berlega fyrst af Latino *Litera*, og sidan Enskra *lettres.* eg *Skrifa* er af scribo, enn *Rit* af Engelskra *writing: Psalmr*, er af Psalmus, og *fontr*, m. af Latino Fons. Enn frá Engelskum *Gud-spjall*, af þeirra Go-spell. og eins at *spjalla* (loqvi) af þeirra spellen, og at *blessa*, (benedicere) enn NB. er þó ad-gjætandi hvert þat

¹¹ Á spássú stendur: Frá Frónskum.

¹² rijk. adj. hodie *dives*, olim potens, videtur ab Italico *rico*, ut *rico hombre* (*vir dives*).

¹³ Á spássú stendur: Ecclesiastica.

¹⁴ Á spássú stendur: approbanda potius qvàm improbanda.

egi ecki skyldt vid at *bloota*, sem nu er i maledictionis Significatu, enn er ei ólíklegt, at i Heidendóme hafe veret, *adorare*, Umm slijk ord er eingin þórf, at tala fremur á þessum stad; sem bæði eru náðsynlig, og af öllum að-þeckianleg; gjöra og ei helldur mælinu neina Spilling. getr ei helldr annars verit; enn med so mikils hættar Hlutum, sem Christindoomrinn er, komi ny ord inn. Og slikt hid sama hefur i öllum Heiminum vid-geingist, þa hluternir hafa svo verit vid-vaxnir.

§ Hin er Spillingin van virdulig, og Bóguskaprinn hlæiligur, ef eigi gratligur, þa Islenskir, að Þarf-leýsu, apa sig eptir Dönskum sijn a milli, þa annars eru noög ord-rikt i sjalfu mælinu. Enn þó þeir babbi vid Danska, sem líkast þeim, og eins vid annat framandi folk; ma full-vel standast. Og þat verdr flestum fyrir, nema ef Franska veina skal frá-telia, er hafa so miklar mætur á Twngumáli sjnu, at þeir vilja ei annat tala, og lata sinn mannwd-leika upp-bæta þat, eptir sem al-menniliga er frásagt. enn þyðskir, er sagt at myndi sig eptir hinum framandi, enn hlæa þó að þeim, sem Franskir gjöra eigi. — Enn þessi ¹⁴⁰ þarf-lási Is-lendjnga Apaskapr eptir Dönum, ma afla manni skap-ragnar, ef ei undir eins Væmu, Kliju og Upp-sölu. —

Enn fremur at segia: Þetta er helldst at umm ó-lærda menn, og þar til þorpara, hverra sumir smjadra fyrir Dönskum, og vegna þess, þeir ero veitandi fa-gjætra hluta sumra (sem hinum so þyker) vilja þeir hinum til Ged-þeknis, sam-mynda sig þeim, og laga sig eptir þeim i öllum hlutum sem kunna af frekasta megni.

Að þvj rydr ei störum. enn hitt er Skap-ravnin og mijkunin meiri, þa hinir þeir er Lærdir vilja kallast, og latast vera, og þar til nockurskonar Reglu-bundnir og Sida vandir Yfir-menn, gjöra sig ad slijkum Apinium.¹⁵ Já! Jeg hefi sjalfr heyrt a, med stakri andstygd, at hafi Kap-madurinn haft þann Labdacismum at geta eigi nefnt literam Caninam R. þa hefr hinn gjört eins, og sett D. i stadinn.

Þessir ero helldst þTvenn-slags; annadhvert þeir| hinir *Seculares*, er vilja heita Juristar,¹⁶ og þtil| þó hæ lærdir Juristar, Til eins þeirra hefi eg það heyrt einkanliga, so mig rekr minni til. Ei hefi eg heyrt það, so eg nw minnist, til Embættis manna af Ordine Ecclesiastico; þó sumir þeirra vilje, ei einasta heita Lærdir, og vel-lærdir, helldur og hæ-lærdir Kenni-menn. Hinir fyr-nefndu, nefniliga *Seculares*, eiga sjer aptur adrar Apiniur, sem vita tijdum¹⁷

¹⁵ *Á spássu stendur*: NB.

¹⁶ *Orðið Juristar er stjörnumerkt.*

¹⁷ *Á spássu stendur*: Risum teneatis amici!

— at **begjóra** [(pro *bege*ra, et inde at *begjóra*; sed Danicè at *begiøre sig*, est *concacare se*, vel merdis inqvinare] **Döminn beskriřadann** (Danicè, et interdum **wt-skrifadann** (Belgicè [fyrir. *al-skrifadan* edur *hreinskrifadan*].¹⁸ *∕Copiu* edr *gjen-part* vantar mig af hönnum. (jafn-gillda Eptir-skrift. sem sie *vidimerud* **Sjónar Vitni umm borit**, og *attesterud*, (**vitnanlega styrkt** so hun megi *validera* (**Lög-gýlld vera**). Enn til minnar kröfur skal eg hafa *Bevijsingar* (∴ *adswynjngar*) edr *skirteine*. Pvi þeir bwast vid, og asetja sier, at fa hann síjdann **annuleradann** (id est: at *hrijpga hann*, i stadenn fyrir *annuleradann*, edur *annihileradann*; so hann verdi ölldúngis **upp-hafdr** (pro ophævet) id est **elevatus**. So þynnka Lijfs þeirra er so megn, at hwn lyptir skrifudum Döomi Systlumanna upp til Skvya; hvad munu þa ei Sjalfir þeir? Nú kunna fair (já færstir) annat at nefna enn. **appell**, fyrir ||⁴¹ *Skjir-skotun*, og **Arrest**, fyrir *kýrrseting*; nje *Sterf-boe*, fyrir **Danar arf**. item: Mjer *behagar*, at *begjóra* Döminn *beskriřadann*, því eg áset at *appellera*, og *uppá tala* hann, og fa *Stefnjngu* af hanns *Vel-burdugheitum* til þess. þa vil eg *inn-stefna* hönnum sidan, og so *uppá anka* hann. enn smalit sialft rijs i fyrstunni af *Maga skiptum* (permutatione ventri, vel uterum. vid. infra pag. 63.)

Innlegg mun verda so at heita, enn i Gudbrands Biskups Tijd var þat kallat **Forsætt**. Protocol fyrir *Döoma-* edur *Gjorninga* (sc. Actorum publicorum) Book, ma vel standast, og **Process** fyrir *Maals Rekstur*. **Actor** stendr nw optast fyrir *Sækjanda*; enn **Verjandi** mun stundum fa fyrir sig full-megt-ugánn Defendentem, hvers Principall (Sakar adili) hann sie. Í fyr nefndu *Sterf-bwi*, er opt einhver *Myndlingr* (omagi) sem vegna þess er om-myndugr (∴ sine figura, fyrir *co-fullvedia*) og því þarf hann vid *eins Væрге* (edur) **Laug væрге** (Vördslu manns), er setje fulla Caution (*ved, Pant*, edur *Borgun*, etc. Varla geta nw (og sumir má-ske eigi vita) vorra Tijma so kalladir Is-lendskir Juristar (edr Log-vitringar, helldur enn Juris consulti, edur Lög-spekjngar) ödrú vijsi at tala. Umm allt þetta bera þeirra Acta publica, Protocollar og Alþijngis Bækur ljósastann vott. Enn wr sumu þessu mun (edur synist) *Tyro juris*, Herra Lögmannsins Sveins Sölvasonar at greida nockud, Hveria Bök Hann kallar síálfr *Barn i Lögum* (raunar Tvjrædt ord) enn eg villde laata hann heita *Vid-væning i Lögum*, edur *Laga Vid-vænjng*, þá Eg var vid Correction-ena á honum, þá hann var hier prentadur, enn mjer leidst ei at ummbreita einu orde, og liet eg þad so vera.

Sömmuleidis hefi eg vitad einn, edur annann, sem ei hefr þottst finna ord i Is-lensku, samgýlldt vid Ordinn *Supplicatia*¹⁹ (*audmjwk Beidni*, ef þad væri

¹⁸ *Á spássú stendur*: NB.

¹⁹ *Á spássú stendur*: *Supplicatia*

i Brwkan; edr hvad i Islensku skyldi heita **Ordit ansögning**²⁰ (*ummbeidni*, edur *Eptirleitni*; og enn sijdur **Ordit Anstalt**,²¹ sem ymist er *Undirbwnjngr*, edur *Raada gjörd*, eptir því sem Efninu vid-hagar.

||⁴² Full-vel veit eg, at ei er sa þver-fari til (nie *Schrupp Hefell*) til, sem veröldin verdi med-heflud; ei helldur so sterkar hendur, at hönum styrt geti. hitt er umm-tals efnit, hvert ej verdi vid-leikit, at hid mesta Barbarjet Drottni, og fái ýfirhönd.

Þetta var nw talat umm þa Laicos (Leik-menn) enn mun vorum Lærdu Andligrar Stjettar mönnum²² fara alltjíd betur wr hendi. fiærri fer það. Jafn-vel þoo i Andligu Umm-tals efni flestu sie allr Styll *æd* velddari, enn i ödrum Scientiis (sijdan Theologia NB. er gjörd *ad Scientia*, jafnvel *Scholastica*). Og þvj hefr mig ej all-ljítid furdat, hversu sumum Literatis hefr eolagliga, ja rjett böguliga, farit, at snwa Dönskum Bökum a Is-lensku: Edur, því Lijtt-lærdir prestar, sem varla kunna sitt Mødurmaal, enn sijdur önnur, taka sier slijkt fyrir hendur, sem þeim er þoo Ofur-efli, þa þeir skilja hverigrar Tungunnar genium rjettann. Eg hefi enn eigi gleimt, hvada Bægiendi eg atti vid at swysla, fyr enn eg gjæti ad nockru leiti burt krassat og hreinsat hid Danska Swr-deig wr **Johan Arndtz Christindómi**, sem Biskupinn Salugi Magister *Jöon Arnason* ljet hier i *Köpenhafn* prenta; og sagt var, at Sira Þorleifr nockur fyrir *æstan* einhverstadar (máskæ á Kalfa felle) hefdi wt-lagdt. Þar rak eg mig a þa Sannindi; at ef nockurt Ord er einshljöodandi edur vid-lijka hljöödandi i bædum Tungunum, þa taka þeir strax, an Efanar, þann Significatum, sem þeirra Maali hlvydir; enn slijkt bregst marg-falldliga. Til Reynslu, og Swynis þar umm, þa hefi eg samann-tekit ei all-fa Ord, sem eru etijmo, et sono, naliga hin sömu i Dönsku og Is-lensku; enn hafa þoo eigi hina sömu merkjngu, þoo optliga næ-skjýllda, enn þoo ber þat stundum vid, at hwn er vanda læs. Eg vil nw ei tala margt umm, hvad gjarnt þeim er, at grijpa hljööd-ljk Dönsk Ord eptir Dönskunni, eins og i Rostochs Postillu, **uppa það**, ||⁴³ *í stadinn fyrir því. þar fyrir. þess vegna, sökum þess, vegna þess etc. og stundum bjaga þeir genera; so sem: fyrir þann Skuld.*²³

Eg hefi talad ædur, nærri því, at þoot Is-lenskir beigli á sier munninn

²⁰ *Á spássú stendur: ansögning*

²¹ *Á spássú stendur: anstalt.*

²² *Á spássú stendur: § Ecclesiastici*

²³ *Á spássú er bætt við: i Biskupa brefunum og svo heldur klausan áfram neðanmáls: circa 1450. eru opt soddan Beiglur og Bögur og umm 1500. hann deildi uppa hann f. deildi a hann. I upphafi Brefanna *Wij Ögmund Bp.* og i *Seculariorum Skrifum heymectugr* fyrir **hamectigr.** etc. item i *þann Tijd.* og i *Qvædi Sr. Jöns á hialta B. Det var i Den Tijd,* at Danskurinn tjer. Nota Frásöguna um það. *hvad er þetta krjadyr? bölvud siertu hriifa!**

eptir hinum Dönsku, þá þeir eru hjá þeim staddir, ma einu gýllda, og er allt goðra gjallda verdt; enn þá þeir gjöra það þar fyrir utan, af ein-toma Latædi, van-þeckjngu a sñu mœdurmaali, edr Dyrðkan vid þa Dönsku, þa er það an afdrattar forkunnarlíga og fyllilega Lastverdt. I vidlíkann mata er þat og Van-kunnenda Teíkn, þa þeir skemma upp Orthographiam (Rjett-ritan) síjna eptir Dönum; sem til Dæmis: at *hava* (habere) fyrir at **hafa**; at *skriva*, fyrir at **skrifa**, **aftaninn eftir þat** hun var **gift** (pro *aptanin eptir* at hwn var gípt) var hwn a *loftinu*, og þó enn *oftar* (pro var hwn á *Loptinu*, og þó enn *optar*). Enn hvar setja skuli Ypsilon. fara Íslenskir optlíga villt, því þeir tala það sem i; enn Danskir nær alldrei, af því þeir tala þat wt j ordunum.

Hjer vid kemr ei all-mjög, at tala umm þann mikla Titla-Fjóllda,²⁴ er Íslenskir hafa upp-tekit umm Stundir, og eru þvyskum i þvj Líjkir, enn eigi Dönskum, er hafa þa all-faa, og enn síjdur Frönskum, er hafa þa hina færstu. þat er eitt Signum vanitatis og Corruptelæ morum, asamt fleiru öðru, er synir, at þeir sieu komnir frá því gamla stöðuga Lagi, wt i gapa skapar Sveiflu og Svima þessara Tijma. Hjer hlydir ei helldur til at tala umm þa lang-orðu Processa, sem ordnir eru framm ýfir þa i gömlu Daga; so Pappjinn tekr nw at kosta meir enn inn-takit, sem a hann er skrifat; Einkum sidan Skrifara peningarnir eru farnir at vid-gangast. Ei helldur vil eg tala hier²⁵ umm þa kímilegu ad-ferd, at gjöra at-ridis Bref og magtar gjörnþnga nærri wæsilíga med of-dařfu þBleki} vatns Bleki, og of-mögru fidrillda fœta þíjrum þars Letri. So þeir skuli vera því w-þægiligri ||⁴⁴ til Yfir-lestrar; sem líjkast er, at komi til af því, at gjörnþngurinn sje orjettvíjs i sialfum sjer, og skuli því fljœtara forganga, so Eptirkomendurnir hafi ei ýfir því at dæma, og geti það ei helldur. Enn slíjkir menn (asamt fleiru i fari þeirra) munu hafa síjn Læn medtekin, burt med Sjalfum sjer. Eg hefi nw nockud minnst a ö-þarfa ny-breitni i hverri Twngu; enn ei causas communes exteriores fleiri, edur interiores færri; hvar fyrir eingin Twnga varir allajafna i sama Standi ja varla ýfir 200. ar, so eckert skeiki; so eigi er einwngis Commerciis, edur vidskiptum annara þjóða alltjð umm at kenna, edur þeim framandi, sem adkoma, og verða bw-fastir i Landi nockru. Enn Twngu malum hallda helldst Bækur vid, og einna helldst þa prentadar eru; og a-samt þeim Lærdir menn med Lexicis, Glossariis, Grammaticis og þess hattar Skrifum, og Poëtæ þvj nærst; og þó hvad helldst prestar, med þeirra idulegu orða lagi til almwga.. Gef þw, at mœdurmalit mitt etc. qvad Sira Hallgr:

Þetta er nw ad so stöðdu Líjtíð agrip þanka minna umm Vid halld þess Is-

²⁴ Á spássú stendur: Umm Titlana.

²⁵ Á spássú stendur: Nota: Bjarne Halldorsson sys[u]madr.

lenska Twngu mæls. Og er þoo eigi tjæd, hversu það gefr meiri Upplvysnjng i Ordanna Skilnjngi, i gðmlum Lðgum, Skjðlum, Sðgum, og Qvædum i nærskýlldum Dialectis, enn þær kunna því aptur at gefa, þó það sie lijka nockud, og all-vel nvytandi.

Enn sðkum þess, at nw i þessu Sinni, er eigi æ-setnjngur minn, at gjðra af þessu meira enn so, at swya nockurt ávæni þáanka minna; þæ Læt Eg hier umm full-farid ad þessu Sinni.*

* Á bls. 145 hér að framan minnst Jón Ólafsson á Vopnadóm Magnúsar Arasonar, en það er misminni eða pennaglöp því að um Vopndóm Magnúsar Jónssonar þrúða er að ræða.